

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus õiglase ülemineku mehhanismi raames loodava avaliku sektori laenurahastu kohta“

(COM(2020) 453 final – 2020/0100 (COD))

ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega asutatakse õiglase ülemineku fond“

(COM(2020) 460 final – 2020/0006 (COD))

(2020/C 429/30)

Raportöör: **Petr ZAHRADNÍK**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 8.6.2020, 10.6.2020 Euroopa Parlament, 17.6.2020
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 175 lõige 3 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	20.7.2020
Vastuvõtmine täiskogus	18.9.2020
Täiskogu istungjärk nr	554
Hääletuse tulemus	219/0/1
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee toetab tugevalt ja hindab õiglase ülemineku fondi vahendite eraldamise olulist suurenemist, millega võimaldatakse CO₂-mahukalt majanduselt ja ühiskonnalt moodsamale, kestlikumale ja mitmekesisemale üleminekut.

1.2. Komitee on sügavalt veendunud, et õiglase ülemineku protsessis optimaalse tulemuse saavutamiseks on lisaks piisavatele nüüdisaegsetele rahalistele vahenditele, mis on suunatud täpselt määratletud toetatavatesse valdkondadesse, äärmiselt tähtis ka riigiabi eeskirjade paindlik tõlgendamine.

1.3. Komitee hindab avaliku sektori rahastamisvahendi ettepanekut väga kõrgelt ja peab seda uudseks, originaalseks ja avaliku sektori asutustele kliimaülemineku saavutamiseks väga vajalikuks.

1.4. Komitee rõhutab, et pärast uusi ettepanekuid taastekava ja NextGenerationEU kohta on õiglase ülemineku mehhanismil suurepärane võimalus saada tulevase mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 väga tähtsaks vahendiks, millest saadav kasu ei piirdu vaid ELi rohelise kokkuleppega, vaid hõlmab ka COVID-19-järgset majanduse taastamist ja ülesehitamist.

1.5. Komitee kustub asjaomaseid ELi institutsioone üles kiirendama ettevalimistus-, kinnitamis- ja rakendamistööd muudetud õiglase ülemineku mehhanismi kallal, et võtta see peagi praktikas kasutusse. Ajal on selles otsustav tähtsus.

1.6. Komitee kiidab heaks asjaolu, et avaliku sektori laenurahastu raames pööratakse eritähelpanu vähemarenenud piirkondade õiglasele üleminekuks.

1.7. Komitee on veendunud, et uuenduslik idee, millel avaliku sektori laenurahastu põhineb, võib inspireerida ka liikmesriikide tasandil välja töötama sama tüüpi finantstooteid.

1.8. Komitee peab nii toetuskõlblikkuse kriteeriume ja välja pakutud investeerimisvaldkondi õiglase ülemineku eesmärgi seisukohalt väga asjakohasteks.

1.9. Komitee kiidab heaks ja toetab ka programmi „InvestEU“ ja selle sihtotstarbelise õiglase ülemineku kava täiendavat rahastamist, mis suurendab õiglase ülemineku protsessis finantsvahendite ärakasutamise potentsiaali.

2. Probleem ja kontekst

2.1. Komitee võttis 2020. aasta juuni täiskogu istungjärgul vastu arvamuse ECO/504 õiglase ülemineku fondi⁽¹⁾ kohta, milles selgitatakse väga üksikasjalikult komitee seisukohta õiglase ülemineku protsessi teemal ja mis hõlmab ka COVID-19-järgseid mõtisklusi. Selle üldised tulemused, järeldused ja soovitused kehtivad muidugi endiselt.

2.2. Euroopa Komisjon avaldas praegusel tormilisel perioodil mai lõpus majanduse taastamise kava ning kõik õiglase ülemineku mehhanismi kolm sammast on programmi „NextGenerationEU“ tähtis osa; õiglase ülemineku mehhanismi saaks 2020. aasta jaanuaris esitatud esialgse ettepanekuga võrreldes rakendada märgatavalt suuremad rahalised vahendid ja rahalise aluse. Uued kavandatud dokumendid kajastavad ELi rohelise kokkuleppe eesmärkide ja COVID-19-järgse taaste- ja vastupidavuskava vahelist sümbioosi ja nende kooseksisteerimise võimalikkust.

2.3. Praegu töötatakse õiglase ülemineku platvormiga, mis pakuks CO₂-mahukate piirkondade avaliku ja erasektori sidusrühmadele tehnilist tuge ja nõu, et neil oleks rahastamisvõimaluste kohta piisavalt teavet.

2.4. Muudetud õiglase ülemineku mehhanism jätkaks tööd, tuginedes oma kolmele tugisambale:

- õiglase ülemineku fond;
- õiglase ülemineku kava programmi „InvestEU“ raames;
- avaliku sektori laenurahastu.

Teisalt on COVID-19 pandeemia näidanud mõistlike rohelise kokkuleppe eesmärkide täitmise ja majanduse ülesehitamise protsessi toetamise jätkamise põhjendatust, eriti haavatavates piirkondades ja territooriumidel. Seepärast tehti ettepanek õiglase ülemineku mehhanismi kohta, et oluliselt suurendada selle raames jaotatavaid rahalisi vahendeid ja nende baasi.

2.5. Peamised muudatused võrreldes 2020. aasta jaanuaris esitatud ettepanekutega on järgmised:

- rahaliste vahendite oluline suurenemine, peamiselt õiglase ülemineku fondi osas, ettepaneku kohaselt suureneb vahendite esialgne baas 7,5 miljardilt eurolt 40 miljardi euroni (2,5 miljardit eurot lisaks tavalise mitmeaastase finantsraamistiku raames ja uus 30 miljardi euro suurune summa NextGenerationEU raames); õiglase ülemineku fondi rahalise baasi täiendamine ERFist ja ESF+ist tehtavate ümberpaigutuste mitmekordistamisega (1,5–3 korda) on seotud ainult mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 alla kuuluvate allikate, mitte NextGenerationEU omadega;
- InvestEU rahaliste vahendite baas suureneb – tagatiste summa kahekordistuks; kestliku taristu komponent saab 20 miljardit eurot, teadusuuringute, innovatsiooni ja digiülemineku komponent 10 miljardit eurot, sama suur summa eraldatakse ka VKEde komponendile, sotsiaalvaldkonna investeringute ja oskuste komponent saavad 3,6 miljardit eurot ja äsja väljapakutud Euroopa strateegiliste investeringute komponent 31 miljardit eurot;
- avaliku sektori laenurahastu saab selle paketi kaudu ettepaneku jaoks seadusliku baasi ning selle puhul on tegu ainulaadse ja uude finantsvahendite ja toetuste praktilise rakendamise kombinatsiooniga.

2.6. Euroopa Komisjoni 2020. aasta jaanuaris väljapakutud paketi teised elemendid jääksid täiesti muutumatuks ja jõusse: need puudutavad toetatavaid (ja ka mittetoetatavaid) tegevusi ja valdkondi, rakendamise protsessi (mitu rakenduskavade alternatiivi), territoriaalsete õiglase ülemineku kavade kui peamiste taustadokumentide roll toetuse saamise ja toetusesaajate liikide üle otsustamisel.

2.7. Muudetud õiglase ülemineku mehhanismiga seotud ettepanekuid on kohane mõista kui kõikehõlmava ja sisemiselt omavahel seotud mosaiigi moodustava programmi „NextGenerationEU“ paketi ja mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 muudetud ettepaneku üht struktuuri elementi ELi rahalise baasi (eelarvebaasi) suurendamiseks ja praeguste pakiliste vajaduste lahendamiseks. Välja pakutud fiskaalmeetmed täiendavad ka juba raha- ja struktuuripoliitika raames ja reguleerivates raamistikes kehtestatud erakorralisi meetmeid. Neid peavad toetama ka paralleelsed jõupingutused pangandusliidu ja kapitaliturgude liidu tõhustamiseks.

⁽¹⁾ ELT C 311, 18.9.2020, lk 55.

2.8. Pakett, millega luuakse taastevahend ja muudetakse mitmeaastase finantsraamistikku 2021–2027, et see vastaks COVID-19- järgsele olukorrale, on ELi rahastamise valdkonnas erakordne, ent ka vajalik ja kiireloomuline samm. ELi eelarvepoliitika ei oleks praeguste asjaolude ja eeskirjade valguses lihtsalt piisavalt paindlik ega suudaks rakendada meetmeid, mis võiksid märgatavalt aidata kriisiolukorda lahendada. Teisalt võib see ettepanek praeguses poliitilises olukorras väga võimalikuna näida.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee kiidab selle ettepaneku heaks, kuna selles tunnustatakse struktuurireforme ja sellega toetatakse majanduse mitmekesistamist, mis on ELi väga tähis pikaajaline prioriteet.

3.2. Komitee vaatleb õiglase ülemineku mehhanismi muutmist kogu taasterahastu seisukohast ja peab seda õiglaseks, uudeks, kaasavaks ja tõhusaks vahendiks nende piirkondade toetamisel, mis seisavad silmitsi üleminekuga söetööstuselt ja CO₂-mahukalt tööstuselt nüüdisaegsele ja jätkusuutlikult mitmekesistatud majandustegevusele. See annab nüüd koos riigiabi eeskirjade võimalikult paindliku tõlgendamisega reaalse võimaluse õiglase ülemineku saavutamise toetamiseks neis piirkondades.

3.3. Komitee toetab mõtet kasutada NextGenerationEU raames täiendavaid õiglase ülemineku fondi vahendeid (30 miljardit eurot) kiirmenetluse korras, et oluliselt kiirendada rohepöördesse investeerimist kuni vähemalt 2024. aastani.

3.4. Komitee esitab Euroopa Komisjonile üleskutse luua asjakohane raamistik, et suurendatud vahenditega õiglase ülemineku fond oleks juba 2021. aasta alguses, mil teatavate piirkondade majandustegevus ning sotsiaalsed ja keskkonnatingimused võivad kriisi mõjude tõttu märkimisväärselt kannatada. Komitee esitab siinkohal ka liikmesriikidele üleskutse territoriaalsete õiglase ülemineku kavade väljatöötamisel tehtava töö kiirendamiseks, sest see on õiglase ülemineku mehhanismi kõigi kolme samba raames rahastuse saamiseks hädavajalik strateegilise planeerimise dokument.

3.5. Komitee kiidab heaks ka programmi „InvestEU“ raames eraldatavad lisavahendid, mis aitavad konkreetsetel piirkondadel katta oma vajadusi rohepöördel. Komitee tervitab asjaolu, et üleminekupiirkondades investeringute tegemiseks pakutav toetus on õiglase ülemineku kava raames juurdepääsetav InvestEU iga poliitikakomponendi kaudu, olenevalt liikmesriikide territoriaalsetes õiglase ülemineku kavades välja toodud spetsiifilistest investeerimisvajadustest. Komitee toetab ka hiljuti välja pakutud Euroopa strateegilise investeerimisvahendi osalemist õiglase ülemineku mehhanismi alla kuuluvates tegevustes.

3.6. Komitee on rahul, et tänu InvestEU projektide lisamisele õiglase ülemineku mehhanismi teise sambasse, saab uudset tüüpi rahastamise kaudu tegeleda avaliku ja erasektori majanduslikult elujõuliste ja turul järeleproovitud investeringutega.

3.7. Komitee toetab ja hindab väga avaliku sektori laenuvahendite mõtet, mis on väga uudne avalikule sektorile pakutav lahendus, mis sisaldab Euroopa Komisjoni ja Euroopa Investeerimispanka ühiselt välja töötatud toodet, kus laenukomponent kavatakse ühendada toetusega. Selle kombinatsiooni raames kasutatakse 30 miljardit eurot energia- ja transporditaristu, kaugküttevõrkude, ühistranspordi, energiatõhusust suurendavate meetmete, sotsiaalse taristu ja muude raskustes kogukondade ja piirkondade toetamise ja nende heaolu ja konkurentsivõime suurendamise projektideks.

3.8. Komitee rõhutab avaliku sektori laenuvahendite uudsust ja originaalsust, sest see toetab projekti tasandil täiendava toetuse abil finantsvahendite rakendamist. Komitee toetab ideed, et see vahend lisandub ühtse ülemineku fondi ja InvestEU valdkondadevahelisele finantskavale. Selle taustal tundub mõistlik nõue, et avaliku sektori laenuvahendite toetatavad projektid ei tohi saada teisi ELi rahalisi vahendeid.

3.9. Komitee aktsepteerib seisukohta, et toetuse komponenti haldaks Euroopa Komisjon otse ja et seda jaotatakse 2024. aasta lõpuni ümber riikidele ette nähtud vahenditest. Komitee kutsub selles kontekstis ühelt poolt Euroopa Komisjoni üles kiiresti tegutsema ja algatama konkursid kohe, kui mitmed territoriaalsed õiglase ülemineku kavad on kinnitatud, ning teiselt poolt liikmesriikide asuma kohe oma projekte koostama. Nii võib olla võimalik tagada, et liikmesriikidele ette nähtud ressursid kasutatakse täielikult ära enne 2024. aasta lõpu algatatud konkursside kaudu.

3.10. Komitee on vägagi teadlik, et avaliku sektori laenurahastu on eriline ja uudne vahend, mis toetab selliseid avaliku sektori investeeringuid, mis vastavad kliimaüleminekust tulenevatele nõuetele, kuid ei taga piisavat tulu. Toetuse komponent on seega otsustava tähtsusega selliste majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaprojektide reaalseks rakendamiseks, mis ei ole rahaliselt piisavalt elujõulised ja mida ei saa seetõttu rahastada ainult finantsvahenditest.

3.11. Komitee rõhutab territoriaalsete õiglase ülemineku kavade suurt tähtsust, mis on ühtviisi olulised kõigi õiglase ülemineku mehhanismi tugisammaste jaoks. Komitee on nõus sellega, et rahalisi vahendeid võimaldatakse ainult nendele liikmesriikidele, kelle territoriaalse õiglase ülemineku kava on juba kinnitatud. Need kavad on väga tähtsad selleks, et innustada liikmesriike võtma kohustusi kliimaneutraalse majanduse suunas liikumiseks.

3.12. Komitee kiidab heaks mõtte, et vähemarenenud piirkondade (st SKT inimese kohta on alla 75 % ELi keskmisest) projektid saavad teiste territooriumite projektidega võrreldes 5 protsendipunkti võrra suurema laenuetuse (kuni 20 % võrreldes 15 %-ga). Komitee teeb siiski muret asjaolu, et toetuse tegelik osakaal võib moodustada projekti kogukuludest vaid 5–7 %. See ei pruugi olla projektidele rahastuse saamiseks piisav motivatsioon.

3.13. Komitee arvab ka, et rahastu jaoks välja pakutud vahendite rakendamisel oleks kasu Euroopa Investeeringupanga kõrval teiste finantspartnerite kaasamisest. See võib anda liikmesriikide finantsasutustele ruumi selle ainulaadse ja uudse toote arendamiseks ja pakkuda seda oma klientidele.

3.14. Õiglase ülemineku platvorm on komitee hinnangul tähtis, eriti selleks, et pakkuda toetuse saajatele vajalikku ja ühesugust teavet ning tehnilist teenust, mis aitavad eraldatud vahendeid efektiivselt kasutada. Komitee rõhutab selles kontekstis ka liikmesriikidele kättesaadava abi tähtsust oma territoriaalse ülemineku kavade väljatöötamiseks tänu komisjoni käivitatud konkursile ja toetusele.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee palub Euroopa Komisjonil üksikasjalikumalt täpsustada õiglase ülemineku kava ulatust muudetud programmi „InvestEU“ raames ja ka rohelisel kokkuleppel põhinevate projektide toetuskõlblikkust Euroopa strateegilise investeerimisvahendi raames.

4.2. Avaliku sektori laenurahastu osas hindab komitee ettepanekut toetada avaliku sektori investeeringuid soodsate laenuitingimuste abil, mis on suunatud territooriumitele, mida kliimamuutus kõige enam mõjutab, ja lähtudes õiglase ülemineku territoriaalsetest kavadest.

4.3. Komitee austab projektide valikukriteeriumite ja prioriseerimise osas kehtestatud nõudeid ja nõustub riiklike konkursside raames üksikasjaliku kirjeldamise mõttega.

4.4. Komitee soovib Euroopa Komisjonil määratleda ja täpsemalt kirjeldada sünergiavaldkonnad teiste NextGenerationEU vahenditega, et toetada integreeritud lähenemist ja kõrvaldada samas kattumised.

4.5. Komitee hindab väga, et toetuskõlblikud toetusesaajad on kõigi asjaomaste valdkondade sidusrühmad, nimelt avaliku sektori asutused (riik, piirkonnad, linnad ja omavalitsused), äriettevõtted, teadusasutused ja ülikoolid, koolid, haridusasutused, tööturu nõunikud ja vabavahendused.

4.6. Komitee kutsub nõukogu ja ELi liikmesriike üles võimalikult kiiresti lõpetama kõik õiglase ülemineku mehhanismi rakendamiseks vajalikud ettevalmistustööd. Euroopa Komisjonil palutakse liikmesriikide õiglase ülemineku mehhanismi programmid kiirmenetluse korras kinnitada võimalikult kiiresti. Ainult nii saab viia miinimumini viivitused rahaliste vahendite väljamaksmisel ja saavutada soovitud positiivne mõju ELi majanduslikule olukorrale.

4.7. Komitee rõhutab, et plaanitavad ümberpaigutused Euroopa Sotsiaalfondist+ õiglase ülemineku fondi ei tohi ohtu seada tavalisi Euroopa Sotsiaalfondi+ projekte; kavas on luua õiglase ülemineku fondi raames piisav rahaline baas sotsiaalse suunitlusega projektidele (ümberõpe, haridus, koolitus jms).

4.8. Avaliku sektori laenurahastu osas peab komitee toetatavate valdkondade laia valikut piisavaks ja kiidab selle sobivust õiglase ülemineku mehhanismi teiste sammaste ja muude mitmeaastase finantsraamistiku vahenditega.

Brüssel, 18. september 2020

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER
